

НАТПИСИ И ЗАПИСИ
INSCRIPTIONS & SCRIPTURES
Vol. VI (2020)

Центар за историјску географију и историјску демографију
Филозофског факултета Универзитета у Београду
Народни музеј Пожаревац

НАТПИСИ И ЗАПИСИ
INSCRIPTIONS & SCRIPTURES

Издавачи

Центар за историјску географију и историјску демографију
Филозофски факултет Универзитета у Београду
Народни музеј Пожаревац

Адреса редакције
Чика Љубина 18 – 20, Београд

Електронска пошта
natpisizapisi@gmail.com
rujiste1961@gmail.com

Издавачки савет
Председник савета:

Др Гордан Бојковић, научни сарадник,
Институт за српску културу, Приштина/Лепосавић

Чланови савета:

Виолета Михајловић, Крушевац; др Синиша Мишић, редовни професор, Филозофски факултет, Београд; др Никола Самарџић, редовни професор, Филозофски факултет, Београд; др Радивој Радић, редовни професор, Филозофски факултет, Београд; др Драгиша Бојовић, редовни професор, Филозофски факултет, Ниш; др Сузана Рајић, редовни професор, Филозофски факултет, Београд; др Снежана Божанић, ванредни професор, Филозофски факултет, Нови Сад.

Главни и одговорни уредник

Др Александра Фостиков, научни сарадник, Историјски институт, Београд

РЕДАКЦИЈА

Др Владимир Алексић (заменик уредника), доцент, Филозофски факултет, Ниш;
Виолета Михајловић; др Синиша Мишић, редовни професор, Филозофски факултет; др
Татјана Суботин-Голубовић, редовни професор, Филозофски факултет;
др Марија Копривица, доцент, Филозофски факултет; др Дејан Радичевић, доцент,
Филозофски факултет, Београд; др Александар Николов, редовни професор, Историјски
факултет, Софија; др Владета Петровић, научни сарадник, Историјски институт, Београд;
Дејан Радисављевић (секретар редакције)

Редакција се не сматра одговорном за ставове и мишљење аутора текстова (Editorial board holds no responsibility over attitudes and opinions expressed by the authors).
Часопис НАТПИСИ И ЗАПИСИ се штампа један број годишње.

ЦЕНТАР ЗА ИСТОРИЈСКУ ГЕОГРАФИЈУ И ИСТОРИЈСКУ ДЕМОГРАФИЈУ
УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ – ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
НАРОДНИ МУЗЕЈ ПОЖАРЕВАЦ

НАТПИСИ И ЗАПИСИ
INSCRIPTIONS & SCRIPTURES
6 (2020)

Београд/Пожаревац
2020.

CIP Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

003:811(497.11)

НАТПИСИ и записи = Inscriptions & scriptures / главни и одговорни уредник Александра Фостиков. – Vol. 6 (2020).- Београд: Центар за историјску географију и историјску демографију Филозофског факултета Универзитета у Београду ; Пожаревац: Народни музеј, 2020 – (Смедерево : SD Press). – 24 cm

Годишње.

ISSN 2406 – 2766 = Натписи и записи
COBISS.SR – ID 215293452

Прихваћено за штампу на седници Редакције 16. новембра 2020. године

САДРЖАЈ/CONTENT

НАТПИСИ/INSCRIPTIONS

Чланци/Papers

Дејан С. Радисављевић, <i>Средњовековни надгробник са уклесаним натписом из Музеја у Смедереву</i>	9
Dejan S. Radisavljević, <i>A medieval tombstone with an engraved inscription from the Museum in Smederevo</i>	9
Дејан С. Радисављевић, <i>Натписи и један запис у цркви Светог Николе у Доњем Драговљу код Гаџиног Хана</i>	23
Dejan S. Radisavljević, <i>The captions and an inscription in the church of St. Nicholas in Donje Dragovlje near Gadzin Han</i>	23
Дејан Булић, Ненад Шошић, <i>Надгробни споменици из збирке Народног музеја у Смедеревској Паланци</i>	35
Dejan Bulić, Nenad Šošić, <i>Tombstones from the National Museum collection in Smederevska Palanka</i>	35
Гордан Бојковић, <i>Натпис на споменику браниоцима Рама 1788. године</i>	47
Gordan Bojković, <i>The inscription on the monument of the defenders of the Ram fortress in 1788</i>	47
Драгана Ј. Јањић, Милосав З. Ђоковић, <i>Натписи са цркве Светог Богојављења из села Врдила код Краљево</i>	51
Dragana J. Janjić, Milosav Z. Đoković, <i>Inscriptions on the church of the Epiphany in the village of Vrdila near Kraljevo</i>	51
Драгана Милић, Владимир Алексић, <i>Натписи цркве Свете Тројице у Габровцу (Ниш)</i>	57
Dragana Milić, Vladimir Aleksić, <i>Inscriptions of the Church of the Holy Trinity in Gabrovac (Niš)</i> ..	57
Аранђел Смиљанић, <i>Надгробни натпис Цвије Латиновића из Колунића код Босанског Петровца (уз осврт на надгробни натпис сличног садржаја у Рудну код Рашке)</i>	71
Arandel Smiljanić, <i>Tombstone inscription of Cvijo Latinović from Kolunić near Bosanski Petrovac (with review of tombstone inscription of similar content in Rudno near Raška)</i>	71
Александра Фостиков, <i>Спомени - надгробници са гробља у Рудинама (Мланча)</i>	77
Aleksandra Fostikov, <i>Memories- tombstones from the cemetery in Rudine (Mlanča)</i>	77

Прилози/Supplements

Милица Божић, <i>Заветни крст из села Штрбац, општина Књажевац</i>	87
Milica Božić, <i>Sacrificial Cross from the village of Štrbac, Knjaževac municipality</i>	87

726.82(497.11)"17/18"
930.2:003.071(497.11)"17/18"
069.5:903(497.11)
Примљено: 27.10.2020.
Прихваћено: 16.11.2020.

Дејан Булић
Историјски институт, Београд
gavbulic@yahoo.com

Ненад Шошић
Народни музеј, Смедеревска Паланка

НАДГРОБНИ СПОМЕНИЦИ ИЗ ЗБИРКЕ НАРОДНОГ МУЗЕЈА У СМЕДЕРЕВСКОЈ ПАЛАНЦИ

Апстракт: У раду су обрађени надгробни споменици који представљају део лапидаријума Народног музеја у Смедеревској Паланци. Споменици су пренети са градског гробља у Смедеревској Паланци, где се немилице уништавају савременим сахрањивањем. Корпус представља само део спасених споменика од уништења.

Кључне речи: Народни музеј Смедеревска Паланка, лапидаријум, надгробни натписи, споменици, XVIII - XIX век, усадници, студенички мермер, Бела Вода, камен шкољкар.

Идеја о образовању лапидаријума у Смедеревској Паланци, датира од оснивања Народног музеја у овом граду 1968. године. Давне 1972. године радници Народног музеја у Смедеревској Паланци започели су рад на образовању лапидаријумске збирке, која би била урађена у непосредној близини музејске зграде. Циљ је био да се документују и сакупе најзначајнији споменици са територије општине и они историјско – уметничке вредности којима прети уништење. Покренут је административни поступак за добијање дозволе за пренос најугроженијих споменика са Паланачког гробља.¹

Десетак година касније 1983. године пренето је на простор иза зграде музеја 35 споменика, а девет је пободено крај стазе на Тргу хероја.² Ипак, лапидаријум је формиран тек 1986. године, уз помоћ Драгутина Паунића, секретара СИЗ – а Културе општине Смедеревска Паланка. У међувремену је један споменик 2007. преломљен и премешен у депо Музеја (Сл. 1 – 2).

1 В. Новаковић, *Започели радови на образовању Лапидаријума*, Наша Комуна, од 04. августа 1972. године, 5.

2 Т. Владисављевић, *Незаборавник 2, Старо гробље у Паланци*, Смедеревска Паланка, 2009, 14.

Каталог споменика³:

I Споменик Ђуке

Споменик типа усадника има облик правоугаоног стуба са тространим завршетком врха. Димензије споменика износе 183 x 42 x 18 cm, а врх је засечених крајевима под углом од 45 степени, димензија засека 7 и 8 cm (Сл. 3 – 4).

На предњој страни је уклесна представа малтешког крста, дубине уклеса 1,8 cm. Изнад и са стране крста уклесано је у два реда стандардно: ИС ХР НИ КА. Текст је дат курзивом у 11 редова.

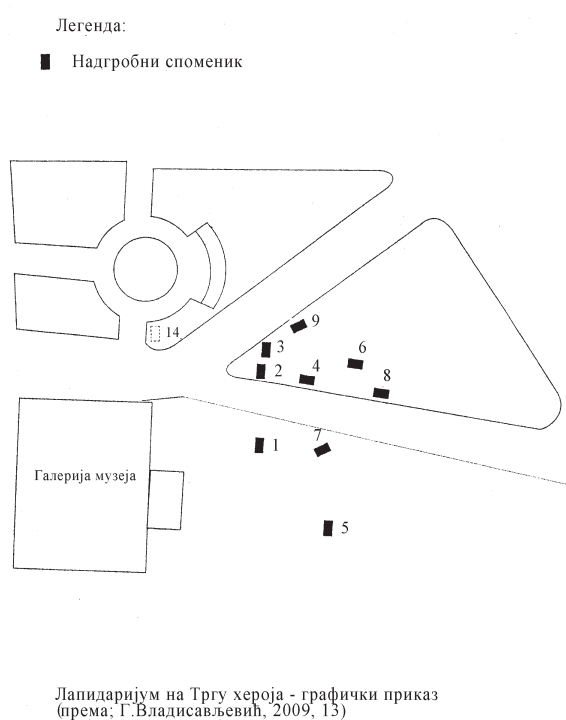
Фотографију, опис споменика и транслитерацију епитафа дао је Паунић: „Зде почивае раб божи Ђука. Уби га грехом негов брат Живко, месеца генвара, 1. дан 1727 лето.“⁴ Међутим, додао је наставак –ет у речи почива, изоставио је слову У у месецу генвуару, а датум је прочитао као 1. јануар.

3 Редакција издања и превода: Т. Суботин-Голубовић.

4 Д. Паунић, *Међаши неба и земље, стари споменици и некрополе*, Нови Сад 2018, 119, 147.

Сл.1. – Лapidаријум на Тргу хероја (фото Д. Булић)

Сл.2. – Основа лapidаријума на Тргу хероја

Сл.3. – Споменик Ђуке (фото Д. Булић)

ic XC
Hi 119
ЗАЕ ПОГІІ
Р9Б8Б0џ
џ+1598БІ
Т9 ТРЕХО
МЗ НЕГОД
БР9МЗ џі
ДІКОМЕСЕЧ
ЋЕН89Р9
Л-А9НЗ
1727
ЛЕППО

Сл.4. – Цртеж
натписа
споменика Ђуке
(цртеж Д. Булић)

ІС ХР
НІ КЯ

1 ЗДЕ ПОЧИВА
2 РАВЪ БОЖ[И]
3 ЂУКА УБИ
4 ГА ГРЕХО
5 МЪ НЕГОВЪ
6 БРАТЪ ЖІ
7 ВКО МЕСЕЦА
8 КЕНЪВАРА
9 А ДАНЪ
10 1727
11 ЛЕТО

Сл.5. – Споменик Миросаве (фото Д. Булић)

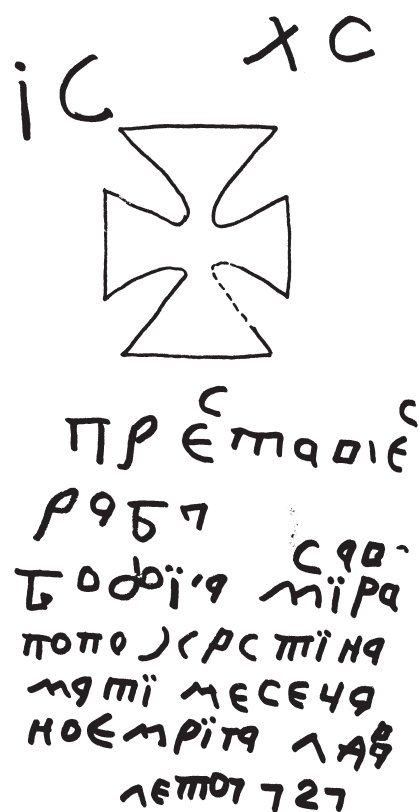
Транслитерација:
ИС ХС
НИ КА

Зде почива
раб божи
Ђука уби
га грехо
м његов
брат Жи

вко месеца
генуара
30. дана
1727
лето

II Спомен Миросаве

Исте године, на паланачком гробљу, у непосредној близини био је постављен још један споменик клесан од истог мајстора и израђен од истог камена шкољкара. Споменик се унеколико разликује у пропорцијама,

Сл.6. – Цртеж натписа споменика Миросаве (цртеж Д. Булић)

јер је знатно нижи 119 цм x 41 цм x 11 цм (Сл. 5 – 6).

Паунић је дао транслитерацију: Престави се раба божиа Миросава, попа Крсе мати, месеца ноембра, лето 1727, али није прочитао дана 30. Такође, није дао ни фотографију ни калк споменика.⁵ Фотографију и део текста дала је Г. Владисављевић.⁶

⁵ Д. Паунић, *Међаши неба и земље, стари споменици и некрополе*, Нови Сад 2018, 120.

⁶ Г. Владисављевић, *Незаборавник 2, Старо гробље у*

На предњој страни споменика уклесна је представа малтешког крста, односна крста чији се кракови при крајевима шире, дубине уклеса 1,5 – 2 цм. Пунић овај крст зове крст кнеза Лазара (стр. 119). Изнад крста је уклесано ИС ХС, док натпис иде испод крста. Натпис иде у 7 редова исписаних курзивом, али изнад првог и трећег реда имамо надредна поједина слова.

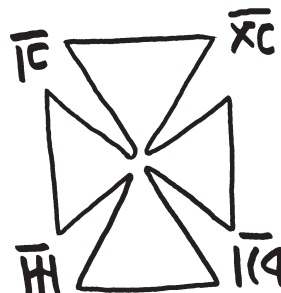
Сл.7. – Споменика свештенојереја Крсте (фото Д. Булић)

ІС ХР

- 1 престаџі се
- 2 раба
- 3 божїа Міросава⁷
- 4 попо Крстїна
- 5 матїї месеца
- 6 ноємрїа л дана
- 7 лето 1727

2.
ИС ХС

Престави се
раба
божија Миросава
попа Крстина
мати месеца
новембра 30. дана
лето 1727

ЗѦЕ ПОЧ
НВѦЕТѦС
ВЕЩЕНО
ЕРЕН ІРѦС
ТѦ РОАА
ѦОСНѦѦ
ВѦЛЕТО
ѦѦѦІІН

Сл.8. – Цртеж натписа споменика свештенојереја Крсте (цртеж Д. Булић)

III Споменик свештенојереја Крсте

Из наредне године је споменик рађен од камена из истог мајдана и вероватно из руке истог клесара као и претходна два. Споменик је усадник квадратног пресека дим. : 161цм x 36цм x 14 цм. Кров споменика је изведен на три воде, док су му три ивице фасетиране, под углом од 45 степени фасетом ширине 1 цм. На доњем делу споменика је јасно видљив део за усађивање висине 23 цм, који је грубље клесарски третиран (Сл. 7 – 8).

Паланци, Смедеревска Паланка, 2009, 14.
7 или Гавамира

На предњој страни је уклесна представа малтешког крста, дубине уклеса 1 - 1,2 цм, око кога је уклесано ИС ХС НИ КА.

Фотографију споменика и читање објавио је Паунић: „Зде поч ивает свештенојереј Крста рода Ћосића. Ва лето 1728“, али није дат калк натписа.⁸ Такође, фотографију и само део текста дала је Г. Владисављевић.⁹

Текст је клесан крупним штампаним словима у 8 редова.

Свештеник Крста Ћосић службовао је у цркви Св. Николе у Смедеревској Паланци, односно у ондашњој Хасан Пашиној Паланци. Био је учесник народно-црквеног сабора Београдске митрополије 1722. године,¹⁰ а помиње се и 1724. године.¹¹

Сл.9. – Илијин споменик (фото Д. Булић)

8 Д. Паунић, *Међаши неба и земље, стари споменици и некрополе*, Нови Сад 2018, 115, 120.

9 Г. Владисављевић, *Незаборавник 2, Старо гробље у Паланци*, Смедеревска Паланка, 2009, 16.

10 Д. Паунић, *Међаши неба и земље, стари споменици и некрополе*, Нови Сад 2018, 120.

11 Г. Владисављевић, *Незаборавник 2, Старо гробље у Паланци*, Смедеревска Паланка, 2009, 16.

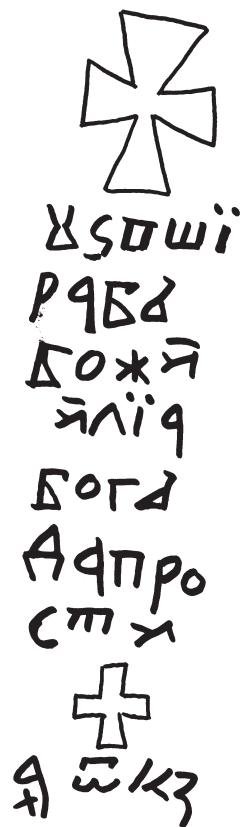
ЋС ХР
ЊИ ЌА

- 1 ЗДЕ ПОЧ
- 2 ИВАЕТЪ С
- 3 ВЕЩЕНО
- 4 ЕРЕИ КРЪС
- 6 ТА РОДА
- 7 ЋОСИЋА
- 8 ВА ЛЕТО
- 9 АЦКИ

Транслитерација:

ИС ХС

НИ КА

Сл.10. – Цртеж натписа Илијиног споменика (цртеж Д. Булић)

Зде поч
ивает с
вештено
јереј Крс
та рода
Ћосића
ва лето
1728

IV Илијин споменик

Од истог камена и из истог времена је и следећи споменик. Споменик је квадратног пресека дим. 94 x 20 x 20 цм, донекле закривљен, због непрецизне израде. Израђен је од камена шкољкара (Сл. 9 – 10). Фотографију и део текста али са погрешном годином (1722) дала је Г. Владисављевић.¹²

Текст започиње уклесаним малтешким крстом, након чега следи текст у седам редова. Епитаф се, такође, завршава равнокраким крстом испред године. Због свих карактеристика, облика, начина клесања и врсте камена, потиче из истог времена као и претходни споменици. Због тога је очито, грешком на споменику уписана 1827. уместо 1727. година.

Сл.11. – Марков споменик (фото Д. Булић)

+
1 8спшї
2 рабъ
3 божи
3Иліа
4 богъ
5 да про
6 спи
+
7 #аѠ(!)кз

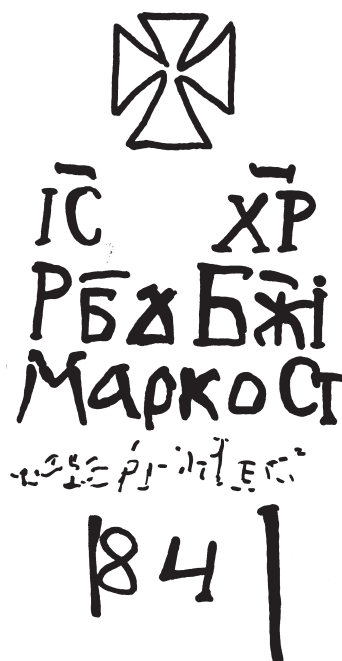
Усопши
раб
Божији

¹² Г. Владисављевић, *Незаборавник 2, Старо гробље у Паланци*, Смедеревска Паланка, 2009, 15.

Илија
Бога
да про
сти

1827 (грешком уписана словна ознака за број осам, наместо за број седам)

Краћи период аустријске власти, овим крајевима, током прве половине XVIII столећа, био је изгледа плодан за каменорезачки занат, али и за статус писмености код Срба. Управо су из овог периода најстарији споменици са очуваним епитафима из Смедеревске Паланке.

Сл.12. – Цртеж натписа Марковог споменика (Цртеж Д. Булић)

V Марков споменик

Марков споменик је усадник, висине изнад земље 83 цм, ширина 32 цм, и дебљине 21 цм. Висина квадратне главе је 15 цм x 23/20 цм (Сл. 11 – 12). Испод малтешког крста уклесано је ИС ХР, а затим уклесани натпис у 4 реда. Трећи ред је потпуно оштећен, док у четвртом где је година, недостаје последња бројка, док је прва оштећена. Но и саовим оштећењима знамо да је споменик из 4. деценије XIX столећа. На супротној страни у оквиру који понавља облик споменика, представљена су два поновљена крста један над другим, док је

испод фриза са косим линијама.

ЋС ХР

1 р(а)бъ в(о)жѣ

2 Марко Ст

3 <...>

4 184<...>

VI Станијин споменик

Споменик је стуб правоугаоног пресека, дим. : висина 130 x 42 x 21,5 цм, украшен са источне стране. Одликује се одлично урезаним штампаним словима у 16. редова (Сл. 13). Писан Вуковим правописом, ортографски исправно, представља рад мајстора високог занатског умећа. Слова су равномерно размакнута, једнаке величине и сложена у правилне редове, која се лако читају. На споменику су унутар слова трагови светло плаве боје.

Сл.13. – Станијин споменик (фото Д. Булић)

У горњем делу споменика уклесан је крста на постољу, односно Голготи. Између кракова крста уклесано је:

ЋС ХР

ЊИ КА

1 Овде

2 почива те

3 ло Станије

4 супруге Ср

5 етена Об

6 радовића

7 рођена 18 =

8 деце. 1862 г.

9 у В. Орашју

10 престаи се

11у вечнос 28

12 фебру. 1887

13 г. подиже о

14 ваи спомен

15 њен супру

16 г Срет [ен]

VII Споменик Персе

Споменик је усадник правоугаоног пресека правилне израде дим. 133 x 37 x 16 цм. На предњој страни изнад поља са натписом је представа крста на постољу на чијим крацима су два грозда које кљују два антитетично постављена голуба. Целом левом страном споменика, оштрим длетом уклесана је представа палме у кантаросу, а изнад ње саксија са цвећем. У пољу за натпис уклесан је текст штампаним словима у 21 реду (Сл. 14).

Сл.14. – Споменик Персе (фото Д. Булић)

1 Ово је

2 споменик

3 Персе

4 кћери Саве

5 А. Вукиће =

6 вића а су =

7 пруга Але

8 ксе Петро
 9 вића тргов
 10 ца. Она је
 11 рођена 26
 12 августа
 13 1858. год
 14 а умрла 8
 15 фебруара
 16 1889 го.
 17 Оваи спо
 18 мен поди
 17 же јои њен
 20 муж Алекса
 21 и отац Сава

Претходни и овај надгробнике карактерише високо техничко мајсторство и везују се обично за каменоресце из села Шуме.¹³

VIII Усадник из 60 тих година XIX столећа

Усадник заобљеног врха, израђен од кречњака, висине над земљом 77 цм, а дебљине 17 цм, ширина 42 цм (Сл. 15 – 16).

Сл.15. – Споменик бр. 8. (фото Д. Булић)

На споменику у горњем делу плитко је уклесан крст на постољу испод аркаде, Испод њега ишао је некада натпис, чини се у 4 реда, 13 Д. Паунић, *Међаши неба и земље, стари споменици и некрополе*, Нови Сад 2018, 93, 141.

данас потпуно нечитак. Архитектоника споменика и фасетиране ивице, сврставају га у XIX столеће, што нам и потврђује непотпуна година која се једино још може прочитати са споменика, 186(?). Својевремено је споменик био читкији па се могло прочитати: Достанија рођена у Орашју 1862-1887.¹⁴

<...>

<...>

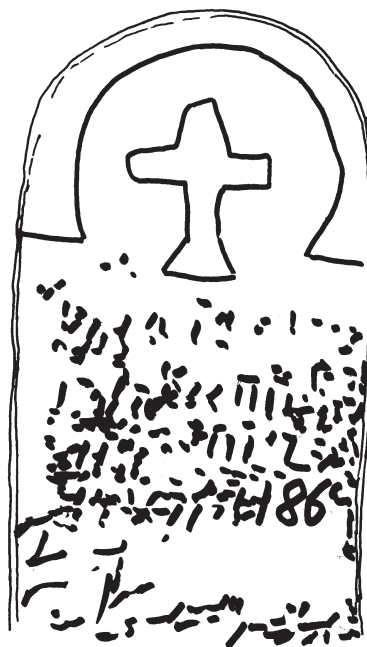
<...>

<...> 186 <...>

IX Крст без натписа

У ову групу споменика сврстан је и овај споменик. Иако без натписа представља део музејске целине изложене у парку. Реч је о мањем крсту израђеном од камена шкољкара, као и сви остали, висине изнад тла 60 цм; ширине 38 цм и дебљине 15 цм (Сл. 17). Овакви споменици са представом крста на полукружном постољу, односно Голготи, везују се за другу половину XIX столећа. Иако је имао обликовано натписно поље на предњој страни, остао је без текста.

* * *

Сл.16. – Цртеж споменика бр. 8
(цртеж Д. Булић)

Другу групу споменика у овом раду чини мањи број споменика који такође представља 14 Г. Владисављевић, *Незаборавник 2, Старо гробље у Паланци*, Смедеревска Паланка, 2009, 15.

део збирке НМ у Смедеревској Паланци, али ови споменици нису изложени и налазе се у музејском депоу. Као део једне целине и њих ћемо дати овом приликом.

Сл.17. – Крст без натписа (фото Д. Булић)

Х Крст Јакова Јелесијевића

Споменик представља типичан студенички крст фасетираних ивица дим. 125 x 50 x 6 цм. Текст је у шест редова са допунама у првом и четвртм надреду, док се слово И, у обе варијенте, пише у епитафу са две тачке изнад (Сл. 18 – 19).

- 1 ЗДѢ ПОЧИВАЕТ
- 2 РАБЪ: БОЖИ
- 3 ІАКОВЪ: ЕЛЕСИЈЕВИЋЪ: ІС =

Сл.18. – Крст Јакова Јелесијевића (фото Д. Булић)

- 4 ела: Водица ї живо е: 23 : лѣта
- 5 м(есе)ца: ф(ев)рѣ: (ѹара) ъ : 26: лѣт(о) 1838
- 6 їз[р]ад[и]о: спо[мен]: Данило

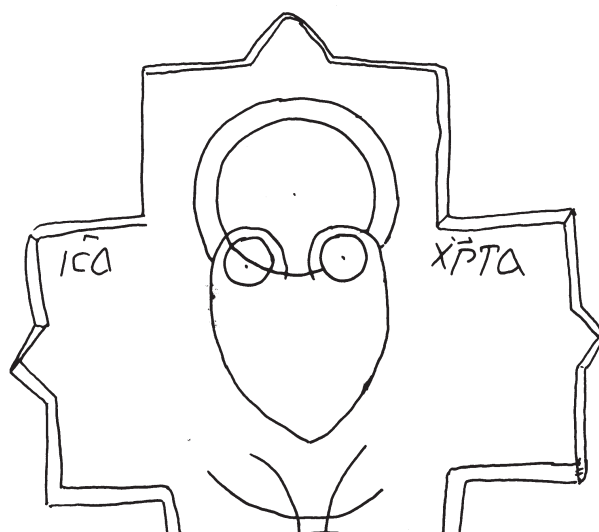
- 1 Овде почива
- 2 раб божији
- 3 Јаков Јелесијевић из с
- 4 ела Водица живео је 23 лета
- 5 месеца фебруара 26, лета 1838.
- 6 Израдио спомен Данило

На другој страни осим плитке шематизоване људске представе изведене помоћу циркула (Сл. 20), карактеристичне за XIX. столеће, уклесано је

Ис(ѹс)а Хр(ис)та

А ПОЧИВАЕТ
РАБЪ: БОЖИ
ІАКОВЪ: ЕЛЕСИЈЕВИЋЪ: ІС
ЕЛА: ВОДИЧА: ІЖНОЕ: 23:
МЦА: ФРЪ: 26: ЛѢТ 1838
ІДААО: СФО: ДАНИЛО

Сл.19. – Цртеж натписа крста Јакова Јелесијевића (цртеж Д. Булић)

Сл.20. – Цртеж на другој страни споменика Јакова Јелесијевића (цртеж Д. Булић)

Рустичније рађен је део споменика предвиђен за усађивање, висине 49 цм.

ХI Беловодски крст Горе

Споменик представља крст израђен од камена из неког од мајдана из Беле Воде и околине.¹⁵ Споменик је облика крста са квадратним изведеним бочним и троугаоно проширеним вертикалним крацима. На крајевима крака је по једна полујабука. Целом површином предње стране крста линеарно је усечен крст са са тролисно изведеним крајевима.

На површини споменика видљиви су трагови клесаља. Димензије споменика : 125 x 50 x 11 цм (Сл. 21 – 22).

Испод стандардног ИС ХС НИ КА између кракова крста, натпис тече са леве и десне стране крста у четири реда и завршава се 1846. годином.

Сл.21. – Крст Горе (фото Д. Булић)

¹⁵ Н. Дудић, *Стара гробља и надгробни белези у Србији*, Београд 1995, 114.

ИС ХР
НИ КА

1 Гора супру
2 га Ђорђева
3 престаи се
4 1846

ХII Фрагментовани студенички крст

Фрагментовани студенички крст, очуваних димензија: 44 x 39 x 4,5 цм. Задња страна је неукрашена, а на предњој страни је уклесан текст у четири реда (Сл. 23). Реч је о грчком натпису и вероватно је да је обележавао гроб неког Цинцара.

ЛИМОВО ОДКАН
ПАΛΟΡΙΣΤΑ
26 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ
1852

Сл.22. – Цртеж натписа крста Горе (цртеж Д. Булић)

Сл.23. – Споменик бр. 12 (фото Д. Булић)

Наречени крст уз споменик Јакова Јеле-
сијевића показују да су студенички крстови
допирали до Смедеревске Паланке, али и даље
на исток, као производи широке потрошње у
XIX столећу.

Сл.24. – Споменик Милутина Богдановића
(фото Д. Булић)

XIII Споменик Милутина Богдановића

У депоу музеја нашао се и један споменик
са почетка XX столећа из неке од познатих
беловодских радионица. Димензије споме-
ника износе 100м x 47 (52) цм, док је због
профилације дебљина споменика 9, односно
12 цм (Сл. 24). Текст споменика клесан је врло
прецизно на савременом српском језику.

- 1 Овде
- 2 почива
- 3 Милутин
- 4 Богдановић
- 5 ученик срп.
- 6 парабродског
- 7 друштва рођен
- 8 30.маја 1885.г.
- 9 умро 22. марта
- 10 1902. г. спомен ди
- 11 же мати Савка
- 12 сестра Мара
- 13 брат Драгутин и
- 14 баба Милунка

XIV Споменик са људском представом

Међу корпуском споменика из лапидар-
ијума Народног Музеја у Смедеревској
Паланци нашао се и споменик са ретком
антропоморфном представом (Сл. 25). Иако
нема на себи никаквог натписа, споменик
је као део целине нашао место у овом раду.
Првобитно је био изложен у парку са осталим
споменика, али након што је преломљен,
пребачен је у депо музеја. Сада недостаје доњи
део споменика, којим је био усађен у земљу.

Правоугаони споменик са фронтално
изведеном људском представом ширине:
103 цм x 39 цм; дебљина 11 цм. Представа је
пластично изведена и рељефно истурена 3,5
- 4 цм. Претпостављено датовање: XVIII век.

Фигура је врло сумарно изведена, торзо је
дат без руку, и без било каквих назнака одела,
лица и других детаља на телу. Фотографију
споменика објавио је Паунић и предложио
исто датовање нашем.¹⁶

¹⁶ Д. Паунић, *Међаши неба и земље, стари спомени-
ци и некрополе*, Нови Сад 2018, 58.

Сл.25. – Споменик са људском представом
(фото Д. Булић)

Каменоломи

Осим овде присутних споменика из 19. века који су израђени од стране беловодских мајстора и од материјала из тамошњих мајдана, другу групу чине две крстаче израђене од студеничког мермера. Ово само показује колико су на исток досезали студенички споменици. Међутим, најбројнију и најинтересантнију скупину чине споменици израђени од локалног камена шкољкара. И за ову врсту споменика знају се њихови мајдани. Регистрована су барем два мајдана, али ни у једном од њих се камен више не вади.

Један мајдан налази се на брду Караула, јужно од Смедеревске Паланке према Крагујевачкој Рачи, на размеђу Баничине и Радовања. Много већи мајдан Тескоба, заправо два мајдана, налазила су се у селу Мраморац. Оба мајдана, и Караула и Мраморац, представљају мајдане исте врсте камена. То је камен шкољкар, настао таложењем моринског седимента у време Панонског мора. Камен припада органогеним кречњацима, типа сармата насталих у Палеозооку (Ордовиција). Састављен је од

фосилизованих љуштура мекушаца (пужеви и шкољке) и микроорганизама (фораминифере) у приобалним подручјима плитког, топлог и релативно ослађеног мора.¹⁷

Summary

Dejan Bulić, Nenad Šošić

TOMBSTONES FROM THE NATIONAL MUSEUM COLLECTION IN SMEDEREVSKA PALANKA

The paper deals with tombstones that represent a part of the NM lapidary in Smederevka Palanka, formed in 1986. The monuments were transferred from the city cemetery. The work includes 14 tombstones, of which 9 specimens are exhibited on Heroes' Square. The second group of monuments consists of a small number of monuments located in the museum depot. Of the 14 tombstones, 12 are epigraphic, while in the chronological sense, 5 monuments belong to the 18th century (cat. Nos. 1 - 4, and cat. No. 14) and 8 are from the 19th century (cat. No. 5 - 12), while from the 20th century there was only one tombstone (cat. No. 13).

Apart from the monuments, which made by the masters of Bela Voda and from the stone from the local quarries (cat. No. 11 and cat. No. 13) and the two crosses made of the marble of the Studenica quarries (cat. No. 10 and cat. No. 12), of which one has a Greek inscription, the origin of the stone is unknown for one monument (cat. no. 14).

However, the most numerous and most interesting group consists of monuments made of local stone (cat. Nos. 1 - 9), excavated in at least two quarries. One was located on the hill Karaula, south of Smederevska Palanka, at the crossroads of Baničina and Radovanja. Much bigger quarry Teskoba, actually two quarries were located in the village Mramorac. Both quarries, Karaula and Mramorac represent quarries of the same type of shellstone, formed by the deposition of marine sediment.

Key words: NM Smederevska Palanka, lapidarium, tombstone inscriptions, monuments, XVIII - XIX century, marble of the Studenica quarries, Bela Voda, shellstone.

¹⁷ М. Шумар, *Принове за геологију Сармата брда Караула југоисточно од Смедеревске Паланке*, Геолошки анали Балканског полуострва 59, Београд 1995, 101-109.